

аксиолошком, антрополошком и социолошком смислу. Детерминација друштвених и правних вредности различито се образлаже. С метафизичког становишта вредности су садржане у објективно датим идејним системима, према психолошким тумачењима оне су одређене искључиво психолошким чиниоцима, из социолошке перспективе вредности су узрочно друштвено детерминисане, док су према становишту функционалиста вредности и вредносни систем друштва једна врста наиндивидуалне свести којом се обезбеђује нужна друштвено-интегративна функција.

Пред сам крај књиге, Марјановић отвара и сложено питање правне социјализације, подразумевајући под тим појмом „формирање праве свести како правника тако и неправника“. У погледу испитивања правничке свести и „правног сентимента“ искристализовала су се два истраживачка подручја – образовање правника (студирање права, ефикасност студирања, проучавање концепта правних студија) и правна идеологија (однос правника према послу којим се бави, приврженост позиву, свест о одговорности и друштвеном значају професије, принципи правне етике и правничке професије). Аутор указује на занимљиво истраживање о поверењу грађана у правни систем, спроведено деве-

десетих година 20. века. Највеће поверење у правни систем имали су грађани Немачке (65%) и Холандије (63%), осредње у Француској (58%) и Шведској (56%), а најниже у Словенији (50%) и Италији (32%).

Осветљавајући научни значај, статус и перспективе социологије права и социолошке јуриспруденције и одмеравајући своја истраживања према досадашњим социолошкоправним концепцијама, М. Марјановић педантно изводи аргументацију о праву као делу друштвених процеса и фактору мобилизације цивилног друштва. Као представник теоријске социологије (студија *Основи социологије* у коауторству са С. Марков доживела је већ неколико издања), али и социолошки практичар (резултати његових бројних истраживања разасути су по многим стручним и научним часописима), аутор се из разних перспектива бавио начелним теоријским питањима као и специфичним социолошкоправним проблемима. Будући да комплексност саме проблематике захтева управо такав вишеструки начин приступања, у том погледу прегледно компонована студија Милоша Марјановића, с пажљиво одабраним тематским целинама, представља вредан допринос савременој социологији права.

Биљана Ратковић Његован

UDC 323.1(=152.1),1916/1923”(049.32)

О ЗНАЧАЈНИМ ЈУГОСЛОВЕНСКО-ОСТРВСКИМ ПАРАЛЕЛАМА

(Александар Раковић, *Југословени и Ирска револуција, 1916–1923*, Београд: Службени гласник, 2009, стр. 291)

Ирско питање код нас није довољно познато, као што већем делу интелектуалне јавности ни приближно нису познате околности настанка Слободне државе Ирске. С много вероватноће се може тврдити да је једини извор о том питању, познат широј јавности филм Нила Џордана из 1996 *Мајкл Колинс*.

Књига Александра Раковића коју је пред крај прошле године објавио Службени гласник јесте први релевантан покушај домаћег аутора да да детаљну историју догађаја који су од почетка Ускршњег устанка до окончања грађанског рата 1922. довели до

формирања и успостављања ирског доминиона, који ће 1949. прерасти у Ирску републику. Ово је дело које сваком заинтересованом читаоцу јасно, прецизно и с позивањем на скорашњу литературу на једном месту представља веома сложен сплет околности, сукоба, изнуђених савеза и неочекиваних обрта који су успехом окончали ирску револуционарну борбу.

Раковић је историчар који се ирским питањем, у свим његовим аспектима, од културе до вере и политике, годинама бави с много страсти. Та своја интересовања уз ментор-

ску помоћ професора Љубодрага Димића успео је да преточи у одлично оцењен магистарски рад. Ова књига је тек делимично допуњена верзија поменутих теза и као таква носи и предности и мане за ту сврху структурисаног рада.

Но осим ирско-британске, ова књига има и другу паралелну димензију – југословенску. Истражујући рецепцију ирско-британског сукоба у том периоду у штампи која је објављивана у Београду и Загребу, аутор је открио како је ирско питање страховито много коришћено од стране Хрвата за покретање и развој хрватског положаја у Краљевини Срба, Хрвата и Словенаца. Тако је уосталом структурисан и сам текст. Раковић је дати период поделио на три дела од којих први излаже период Ускршњег устанка и његове последице (1916–1918). Други део који анализира дешавања између 1919. и 1921. прати ескалацију ирско-британског сукоба и преговоре који су довели до компромисног решења у виду Слободне републике Ирске. Последњи период се усредсређује на ирски грађански рат и дешавања из 1922. и 1923.

Након сваког од ова три дела следи излагање начина на који су дате догађаје пратили београдски и загребачки листови. Раковић је направио компаративну анализу начина на који су ирска дешавања пратили часописи који су у том периоду излазили у Београду и Загребу. Обухваћено је писање окупационих Београдских новина, затим Политике, Правде, Времена, Самоуправе, Демократије и Републике из Београда, као и Обзора, Ричечи и Слободног дома из Загреба. Раковић је такође пратио и писање два часописа, Српског књижевног гласника и Нове Европе.

Ова паралелна анализа повремено постаје за нас још занимљивија од главне нарације о току ирског устанка и осамостаљења. Невероватно је занимљиво како исте догађаје на различит начин прате новине које излазе у истој земљи или чак истом граду. На тај начин Раковићева књига постаје и приручник за разумевање пропагандне обраде материјала. Читалац јасно види како лојалистички листови подржавају британску државу док хрватски и левичарски листови углавном стају иза ирских револуционара, спремни да занемаре читав низ чињеница о њиховом деловању.

У овом паралелном току открива се не само изванредна симпатија Хрвата за ствар католичке браће у Ирској, већ и прављење директних паралела с положајем Хрвата у Краљевини СХС. Раковић је књигу додатно обогатио с два последња поглавља који обрађују ставове званичних институција Краљевине Србије и СХС према ирским дешавањима, као и начин на који се овај спор користио у српско-хрватским односима након формирања заједничке државе. Лепо је представљена прича о Хрватском комитету који се спремао да по ирском моделу започне револуционарна и терористичка деловања у земљи, као и суђење Милану Шуфлају због веза с њима.

Као и свака озбиљно писана историјска књига, и ово Раковићево дело доноси читав низ момената без којих се не може разумети ни природа савремених дешавања на овим просторима. На пример, крајње је занимљиво деловање Немачке која у исто време оружаном помаже и ирским републиканцима и алстерским лојалистима, како би распламсала њихове међусобне сукобе и тиме destabilizovala свог ратног противника Велику Британију. Такође је запањујуће како Мајкл Колинс прихвата помоћ својих дојучерашњих окупатора, како би неутралисао екстремизам и одбранио достигнути ниво слободе.

Читаоцу можда повремено може засметати претерано детаљно навођење писања штампе. Но треба имати у виду да Раковић није настојао да чини неке велике синтезе, већ да што објективније и детаљније изнесе материјал који је јавности непознат. У том смислу је важно и преношење једанаест оригиналних текстова на крају књиге који врло лепо илуструју ауторову анализу. Не треба заборавити да је у питању магистарски рад чија природа диктира писцу одређену методологију и ограничења у начину на који се материја излаже. Вероватно због тога читалац остаје ускраћен за детаљније разјашњавање веома чудних ставова *Политике* која из петних жила подржава Ирце а тиме индиректно и хрватску ствар у Краљевини СХС.

У сваком случају реч је о веома важном делу не само за нашу историографију већ и за оне који прате историју културе и медија, па и политичку теорију. Књига је лепо и непретенцизно написана и лако се чита.

Миша Бурковић